

and ways of creating positions (positioning) of universities on this issue.

Key words: career guidance, structural planning, university positioning, target market, conscious choice, educational services, potential clients.

Рекомендовано до друку.
Д-р. пед. наук, проф. В.В. Вербець.

Одержано редакцією 22.03.2017 р.

УДК: 378.147

І.О. РАТИНСЬКА, М.М. КОЗЯР

МЕТОДИ НАВЧАННЯ ФАХІВЦІВ НОВОГО ЧАСУ ЗАСОБАМИ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФОРМУВАННІ ЇХНЬОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Резюме. У статті досліджено інтерактивні технології навчання та формуванню професійної компетентності фахівця нового часу. Досліджено поняття компетенція та компетентність. Розкрито роль інтерактивних технологій при формуванні професійної компетентності майбутніх фахівців нового часу.

Ключові слова: інтерактивні технології, компетенція, компетентність, професійна компетентність.

Постановка проблеми. Динамічний темп розвитку усіх сфер суспільства зумовлює істотну модернізацію змісту і структури педагогічної освіти. Згідно Державної програми «Освіта. Україна XXI ст.» [1], «Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті», оновлення змісту освіти й приведення його у відповідність сучасним потребам суспільства є головною складовою реформи освіти в Україні. В цьому контексті зростає зацікавленість у інноваційних технологіях навчання, зокрема в інтерактивних. Саме вони надають можливість підвищити пізнавальну активність, самоосвітність та сомовдосконалення, посилити діяльнісний та особистісно-зорієнтований підхід у навчанні, а також сприяти формуванню професійної компетенції майбутніх фахівців нового часу. Інтерактивні технології досить швидко були визнані викладачами, вчителями й науковцями? як дієвий засіб впровадження інноваційних освітніх технологій [2, 71].

Аналіз попередніх досліджень. Компетентнісний підхід у професійно-технічній освіті розуміється як спрямованість освітнього процесу на формування та розвиток професійних компетентностей особистості. У рамках цього підходу змінюються вимоги до відбору і структурування змісту освіти, форм та методів навчання. Вони мають бути підпорядковані кінцевому результату освітнього процесу, а саме набуттю випускником компетентностей. Питанням упровадження компетентнісного підходу присвячені роботи Н. Бібік, Л. Ващенко, Н. Казачек, О. Локшиної, О. Пометун, І. Родигіної, С. Ракова, О. Савченко, Н. Ходирєвої та інших. Останнім часом з'явилася значна кількість публікацій, присвячених упровадженню технологічного підходу в освіту. Використання технологій навчання у вищій школі досліджували такі науковці, як І. Богданова, В. Бондар, П. Воловик, О. Євдокімов, О. Пехота, В. Рибалка, С. Сисоєва та інші [2, 79].

Мета статті. Як свідчить проведений нами аналіз літератури, з питань інтерактивних технологій навчання у формуванні професійної компетентності фахівця нового часу приділено недостатньо уваги. Означена проблема і буде метою нашого дослідження.

Виклад основного матеріалу. Одним з критеріїв, що визначають зміни, які відбуваються в системі професійної освіти, є підвищення рівня професіоналізму випускників закладів професійної освіти на основі формування професійної компетентності.

В цілому професійну компетентність у загальному контексті європейських тенденцій модернізації змісту, способів і технологій організації освітнього процесу, становить наявність у випускника професійного навчального закладу певних якостей, що включають професійну самостійність, мобільність, рішучість, здатність до професійного росту, відповідальність за якість праці і прийняття рішень не тільки в стандартних типових, а й незапланованих ситуаціях. Таке розуміння мети і результату освіти знайшло відображення в компетентнісний підхід і українських освітніх стандартах третього покоління розроблених на його основі. В рамках якого, теорія і практика педагогічної науки розробляє все нові і нові технології, методики для вирішення проблеми формування компетентнісного фахівця нового часу. Основні ідеї компетентнісного підходу сформульовані Л.О. Філатової наступним чином [3, 21]:

- компетентність об'єднує в собі інтелектуальну і навичкову складову освіти;
- поняття компетентності включає не тільки когнітивну і операційно-технологічну складові, а й мотиваційну, етичну, соціальну та поведінкову;
- воно включає результати навчання (знання і вміння), систему ціннісних орієнтацій, звички та ін.;
- компетентність означає здатність мобілізувати отримані знання, вміння, досвід і способи поведінки в умовах конкретної ситуації, конкретної діяльності;
- в понятті компетентності закладена ідеологія інтерпретації змісту освіти, який формується «від результату» («стандарт на виході»);
- компетенція – це здатність змінювати в собі те, що повинно змінитися як відповідь на виклик певної ситуації зі збереженням деякого ядра освіти: цілісний світогляд, цінності.

Таким чином «використання подібного підходу може сприяти подоланню традиційних когнітивних орієнтацій вищої освіти, що веде до нового бачення самого змісту освіти, його методів і технологій» [3, 35]. Але слід зазначити, що сучасна професійна освіта в більшій мірі орієнтована на підготовку компетентного фахівця, не просто конкурентоспроможного, а фахівця здатного відповідально здійснювати професійну діяльність, спираючись не тільки на ті знання які необхідні в даній професії, а й на ставлення до діяльності здійснюваної в рамках обраної професії, оскільки як показує досвід, випускник володіє ціннісним ставленням до своєї професії, в перспективі її розвитку

відповідно швидше адаптується до даної діяльності і швидше включається в роботу [4, 193].

Дане розуміння проблеми формування компетентнісного фахівця нового часу ґрунтуються не просто на оновленні змісту підготовки, на посиленні практичної її спрямованості, а на використанні інтерактивних педагогічних технологій звернених до цінісно-мотиваційної сфери професійної діяльності, що дозволяють подолати розрив між вимогами реального життя і відокремленістю системи навчання, збільшити потенційну можливість навчати з урахуванням соціальних і економічних потреб завтрашнього дня.

Сутність педагогічної технології як всеосяжного багатостороннього явища найкраще було визначено Асоціацією з педагогічних комунікацій і технологій (США, 1979): «Педагогічна технологія – це комплексний, безперервний процес, що охоплює людей, ідеї, засоби і способи організації діяльності з аналізу проблем і планування, забезпечення, здійсненню та керівництву рішенням проблем, що відносяться до всіх аспектів засвоєння знань». Своє визначення технології дала ЮНЕСКО: «Педагогічна технологія – це системний метод створення, застосування і визначення всього процесу викладання і засвоєння знань з розрахунком технічних і людських ресурсів та їх взаємодії, що ставлять своїм завданням оптимізацію форм освіти». Інакше кажучи, педагогічна технологія – це пов'язані в одне ціле методи, форми, засоби, способи, матеріальні ресурси і т.д., що забезпечують досягнення мети; технологія – це все, що знаходиться між метою і результатом [5, 23].

В умовах освітніх реформ особливого значення в професійній освіті набула інноваційна діяльність, спрямована на введення різних педагогічних нововведень. Вони охопили всі сторони дидактичного процесу: форми його організації, зміст і технології навчання, навчальнопознавальної діяльності. Головною метою інноваційних технологій освіти є підготовка людини до життя в постійно мінливому світі. Сутність такого навчання полягає в орієнтації освітнього процесу на потенційні можливості людини і їх реалізацію. Освітній процес, побудований на основі інноваційних технологій, який здатний забезпечити готовність випускника до засвоєння нових знань, професійної мобільності та конкурентоспроможності на ринку праці [4, 196].

Під інноваціями (від англ. Innovation) в загальному сенсі слід розуміти нововведення в педагогічній системі, що поліпшують перебіг і результати навчального процесу. Інновації, перш за все, пов'язують з новими технологіями, так як сучасна практична педагогіка стає більш технологічною. Проектування освітніх технологій на відміну від методичного «узагальнення досвіду» ґрунтується виключно на добре відомих, апробованих, що не викликають сумніву фактів. Технологія не експериментує, а має справу з передбачуваним результатом, так як технологія не допускає варіативності, а її головне призначення – отримання гарантованого результату на основі ключового рішення. У свою чергу, розуміння ключового рішення відкриває сенс всього іншого, вибудовувати в систему взаємно необхідних елементів [6, 150].

Інновації, як багатовимірне явище, в галузі освіти спрямовані на якісне оновлення педагогічної діяльності. Впровадження інноваційних технологій в освітній процес предметно проявляється в наступних функціях інноваційних технологій: моделюванні професійної діяльності як педагогічної системи навчання; розвитку професійних здібностей учнів; удосконаленні якості освітнього процесу. Основними детермінантами інноваційного змісту професійної підготовки є: нові вимоги, що висуваються країнам, котрі розвиваються, суспільством до системи професійної підготовки; інформатизація суспільства; зростання ролі суб'єктивного (особистісного) фактора в навчанні; внутрішні потреби розвитку самої системи професійної підготовки.

Пріоритетними інноваційними технологіями є інтерактивні технології навчання, які розглядаються як способи засвоєння знань, формування умінь і навичок в процесі взаємин і взаємодій педагога та учня як суб'єктів освітньої діяльності [5, 23]. Поняття «інтерактивний» запозичене з комп'ютерного словника, де воно означає можливість користувача обмінюватися інформацією з комп'ютером, направляти розвиток процесу, який він бачить на екрані, за власним бажанням [6, 149].

Сутність інтерактивних технологій навчання полягає в тому, що вони спираються не тільки на процеси сприйняття, пам'яті, уваги, але, перш за все, на творче, продуктивне мислення, поведінку, спілкування. При цьому процес навчання організовується таким чином, що учні вчаться спілкуватися, взаємодіяти один з одним і іншими людьми, вчаться критично мислити, вирішувати складні проблеми на основі аналізу виробничих ситуацій, ситуаційних професійних завдань і відповідної інформації [4, 192].

В інтерактивних технологіях навчання істотно змінюються ролі навчального (замість ролі інформатора – роль менеджера) і тих, хто навчається (замість об'єкта впливу – суб'єкт взаємодії), а також роль інформації (інформація не мета, а засіб для освоєння дій і операцій). Технології інтерактивного навчання діляться на не імітаційні та імітаційні (табл. 1).

Таблиця 1

Технології інтерактивного навчання

Порівнянні показники	Неімітаційні	Імітаційні
Цілі	Передача інформації, створення передумов для розвитку загальних і професійних навичок і умінь	Знайомство з різними видами професійного контексту, формування професійного досвіду в умовах професійної діяльності
Особливості організації навчального заняття	Проблемний зміст навчання, застосування технічних засобів	Ігрова процедура в роботі з моделлю, імітаційно-ігрові ситуації
Форми і методи	Проблемний урок, урок-диспут, навчальна дискусія, «мозковий штурм», кооперативне навчання (навчальна співпраця)	Неігрові форми: аналіз конкретних професійних ситуацій. Ігрові форми: дидактична гра, стажування з виконанням посадової ролі, імітаційний тренінг, ігрове проектування
Тактика навчання	Діалогічна взаємодія педагога і учнів	Спілкування учнів між собою і з педагогом в процесі імітації

Таким чином, неімітаційні технології не передбачають побудови моделей досліджуваного явища або діяльності. В основі імітаційних технологій лежить імітаційне або імітаційно-ігрове моделювання, тобто відтворення в умовах

навчання з тією чи іншою мірою адекватності процесів, що відбуваються в реальній системі [7, 59].

Розглянемо сутність основних форм і методів технологій інтерактивного навчання. Проблемна уроку передбачає постановку проблеми, проблемної ситуації і їх подальше вирішення. На проблемному уроці моделюються протиріччя реальної практики через їх вираження в теоретичних концепціях. Головна мета такого уроку - придбання учнями знань при безпосередньому дієвому їх участі. Серед модельованих проблем можуть бути наукові, соціальні, професійні, пов'язані з конкретним змістом навчального матеріалу.

Урок-диспут передбачає колективне обговорення будь-якої проблеми з метою встановлення шляхів її вирішення. Урок-диспут проводиться в формі діалогічного спілкування його учасників. Він передбачає високу розумову активність учнів, прищеплює вміння вести діалог, обговорювати проблему, захищати свої погляди і переконання, лаконічно і ясно викладати думки. Дійові особи на «урок-диспут» виконують різні функції (таблиця 2).

Таблиця 2

Функції дійових осіб на уроці-диспуті

Дійова особа	Їх функції
Доповідач	Викладає в тезисній формі, захищає наведені точки зору, позиції, основні положення, факти
Помічник доповідача	Підкріплює аргументами, обґрунтовує, ілюструє позицію доповідача
Опонент	Демонструє контрприкладі і контраргументи, викладає іншу точку зору
Експерт	Проводить порівняльний аналіз аргументів і контраргументів, визначає області їх істинності
«Провокатор»	Задає «каверзні» запитання, приводить несподівані приклади, ініціює загальну дискусію
Асистент	Здійснює матеріально-технічне забезпечення (плакати, схеми, кодограми, відеозапис і т.д.)

Навчальна дискусія використовується при аналізі проблемних ситуацій, коли необхідно дати просту і однозначну відповідь на питання, при цьому передбачаються альтернативні відповіді [7, 60].

«Мозковий штурм» має на меті збір якомога більшої кількості ідей, звільнення учнів від інерції мислення, активізацію творчого мислення, подолання звичного ходу думок при вирішенні поставленої проблеми. Основні принципи і правила цього методу – абсолютна заборона критики пропонованих учасниками ідей, а також заохочення всіляких реплік і навіть жартів.

Кооперативне навчання ґрунтується на взаємній навчанні при спільній роботі учнів в малих групах. Основна ідея навчального співробітництва полягає в тому, що учні об'єднують свої інтелектуальні зусилля і енергію для того, щоб виконати спільне завдання або досягти спільної мети [5, 20].

Дидактична гра передбачає, що в її процесі учень повинен виконати дії, аналогічні тим, які можуть мати місце в його професійній діяльності. В результаті відбувається накопичення, актуалізація і трансформація знань в уміння і навички, накопичення досвіду особистості та її розвиток.

Стажування з виконанням посадової ролі передбачає, що «моделлю» виступає конкретна сфера професійної (практичної) діяльності, а імітація зачіпає, в основному, виконання ролі (посади) під контролем викладача.

Імітаційний тренінг передбачає відпрацювання певних професійних навичок і вмінь роботи з різними технічними засобами. В даному випадку в якості «моделі» виступає саме технічний засіб (тренажери, прилади тощо).

Ігрове проектування є практичним заняттям, в ході якого розробляються різні види проектів в ігрових умовах, максимально відтворюють реальність. Цей метод поєднує індивідуальну і спільну роботу учнів та вимагає від кожного учасника знання технології процесу проектування, а також уміння вступати в спілкування і підтримувати міжособистісні відносини з метою вирішення професійних питань [7, 62].

Висновки і перспективи подальших розвідок. Фахівець нового часу повинен усвідомлювати свою професійну та особистісну сутність, відчувати потребу та готовність до здійснення своєї професійної діяльності. Потреба у формуванні свого власного стилю професійної діяльності та високий рівень сформованості професійної компетентності у сучасних соціально-економічних умовах змушує шукати оптимальні інтерактивні технології для його підготовки. Формуванню і розвитку цих якостей і компетентностей у майбутніх фахівців сприятиме їх вдосконаленню і саморозвитку, як фахівця нового часу, що ґрунтуватиметься на впровадженні і введенні в навчання новітніх інтерактивних технологій. Подальшу роботу в цьому напрямі ми вбачаємо у розробці спеціальних методик для формування професійної компетентності майбутніх фахівців нового часу засобами інтерактивних технологій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державна програма «Освіта. Україна ХХІ ст.». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/896-93-п>. – Назва з екрану.
2. Коваленко В.И. Интерактивные технологии обучения в профессиональном обучении / В.И. Коваленко, Н.А. Верховод, И.В. Губаренко // Материалы VIII международной научно-практической конференции «Будущие вопросы мировой науки – 2012г.». – Том 25. – Педагогические науки. София. «Бел ГРАД-БГ». – С. 70-83.
3. Павленко О.О. Компетенція і компетентність: сутність, функції, структура [Електронний ресурс] / О.О. Павленко // Збірник наукових праць Військового інституту Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. – К.: Вид-во КНУ імені Тараса Шевченка, 2009. – №19: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/natural/Znpviku/2009_19/vip19-38.pdf. – Назва з екрану.
4. Пометун О.І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук.-метод. посіб. / О.І. Пометун, Л.В. Пироженко; за ред. О.І. Помтеун. – К.: А.С.К., 2006. – 192 с.
5. Сердюк Т.В. Інтерактивні технології навчання суспільних дисциплін як засіб активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації: автореф. дис ... канд. пед. наук: 13.00.09 / Тетяна Василівна Сердюк. – Кривий Ріг., 2010. – 20 с.
6. Ходак Т.В. Роль інтерактивних методів навчання у процесі формування професійної компетентності студентів

/ Т.В. Ходак // Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки. Професійна підготовка. – 2012. – № 2. – С. 148-151.

7. Хуторской А.В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования / А.В. Хуторской. – М.: Народное образование, 2003. – № 2. – С. 58-64.: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.eidos.ru/journal/2002/0423.htm. – Назва з екрану.

И.А. РАТЫНСКАЯ, Н.Н. КОЗЯР. МЕТОДЫ ОБУЧЕНИЯ СПЕЦИАЛИСТОВ НОВОГО ВРЕМЕНИ СРЕДСТВАМИ ИНТЕРАКТИВНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ФОРМИРОВАНИИ ИХ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ

Резюме. В статье исследованы интерактивные технологии обучения и формированию профессиональной компетентности специалиста нового времени. Исследовано понятие компетенция и компетентность. Раскрыта роль интерактивных технологий при формировании профессиональной компетентности будущих специалистов нового времени.

Ключевые слова: интерактивные технологии, компетенция, компетентность, профессиональная компетентность.

I.O. RATYNSKA, M.M. KOZYAR. METHODS FOR TRAINING NEW TIME MEANS INTERACTIVE TECHNOLOGIES IN BUILDING THEIR PROFESSIONAL COMPETENCE

The summary. This article explores interactive technology training and professional formation of professional competence of modern times. The concept jurisdiction and competence. The role of interactive technologies in the formation of professional competence of future specialists of modern times.

Key words: interactive technology, competence, competence, professional competence.

Рекомендовано до друку.

Д-р. пед. наук, проф. дійсний член АПСН С.В. Лісова.

Одержано редакцією 06.03.2017 р.

УДК: 378.14:638.11 (100)

Н.М. КОСТРИЦЯ

ВИКОРИСТАННЯ ЕТНОКУЛЬТУРНИХ ТРАДИЦІЙ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ КУРСУ «УКРАЇНЬСЬКА МОВА ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ»

Резюме. До стрижневих світоглядних кодів професійної культури фахівців аграрної галузі віднесено концепт «земля», як один із найвиразніших мовно-естетичних знаків національної культури. Визначено основні види завдань з української мови за професійним спрямуванням, які формують національно-мовну свідомість фахівців-аграрників.

Ключові слова: мова, мовна картина світу, концептуальна картина світу, концепт, асоціації, метафоричне мислення.

Актуальність дослідження. Усі елементи народної культури знаходять відбиток у його мові, яка відрізняється від інших своєрідністю відображення в ній світу. Мова сприймається як з'єднуючий елемент між окремою людиною та ментальністю нації, до якої вона належить. У мові відображається досвід кожного народу і виявляються не лише спільні знання, а й своєрідність бачення світу [5, 134]. Мова є культурним феноменом, об'єктивною формою накопичення, збереження й передачі суспільно-історичного досвіду через культурні традиції, вірування, ритуали, обряди, цінності, знання, поняття, уявлення, моделі поведінки, стереотипи тощо, які відображають мовну картину світу.

Постановка проблеми. Розвиток прогресивних культурних традицій ставить перед освітою завдання виховати людину культури і через неї зберегти, відродити й розвинути культуру як середовище, яке «ростить і годує особистість» (П. Флоренський), як «цілісне явище, що перетворює людей на певній території з простого населення – на народ, націю» (Д. Лихачов), як «діалог минулих, сучасних і майбутніх культур» (М. Бахтін, В. Біблер).

Мова як культурне надбання виступає основним інструментом, за допомогою якого майбутні фахівці отримують професійні знання. Тому вивчати мову у виші, зокрема аграрного спрямування необхідно в межах когнітивної функції, тобто інтерпретації, упорядкування, збереження й вираження національного досвіду сільськогосподарської діяльності як природо-соціокультурної реальності. «Національний досвід визначає специфіку різних мовних рівнів, на основі чого у свідомості носіїв виникає певна мовна картина світу, через призму якої людина бачить світ. Отже, мовна картина світу формує тип відношення людини до світу, задає норми поведінки людини у світі» [11, 189].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемою дослідження феномену картини світу та її мовного вираження займалися такі вчені, як Ю. Апресян, Г. Брутян, Ю. Караулов, В. Морковкін, Ж. Соколовська, Н. Сукаленко.

Мета статті: дослідити феномен мовної картини світу фахівців-аграрників та окреслити перспективи вивчення української мови за професійним спрямуванням в контексті етнокультурних традицій.

Виклад основного матеріалу. У лінгвістиці існує значна кількість визначень поняття «мовна картина світу». Зокрема, В. Маслова під мовною картиною світу розуміє «загальнокультурне надбання нації, яка чітко структурована, багаторівнева. Саме мовна картина світу зумовлює комунікативну поведінку, розуміння зовнішнього світу й внутрішній світ людини. Вона відображає спосіб мовленнєво-мисленнєвої діяльності, характерної для тієї чи іншої епохи, з її духовними, культурними та національними цінностями» [7, 71].

В. Манакин поняття «мовна картина світу» трактує як «... відображений засобами мови образ свідомості – реальності, модель інтегрального знання про концептуальну систему уявлень, які репрезентуються мовою». [6, 46]. Вчений наголошує, на необхідності розмежування мовної картини світу та концептуальної, або когнітивної, моделі світу, що є основою мовного втілення, словесної концептуалізації сукупності знань людини про світ».

© Н.М. Костриця, 2017